

O JEDNOM STILIZIRANJU NOVINSKIH NASLOVA

Poznato je da se neke gramatičke i leksičke činjenice uzete zajedno obično nazivaju novinarskim ili publicističkim stilom u okviru književnog jezika. Isto tako je poznato da se jezik novinskog teksta može i gramatički razlikovati od novinskog naslova: u njemu obično izostaje treće lice pomoćnog glagola *biti*, pa ćemo naslov lako prepoznati, npr. *Pompidou stigao u Pariz* (= *Pompidou je stigao u Pariz*). Naslove prepoznamo i po brojnim igrima riječi (*Grbavo na Grbavici*), a malo tko nije našao na parafrazu naslova filmova »Tramvaj zvan čežnja«, »Razvod na talijanski način« itd. (npr. *Stadion zvan čežnja*). Sve se to provodi u zavisnosti od opće intonacije lista ili rubrike.

Ovdje ćemo ukazati na jedan gramatički oseban postupak u konstruiranju novinskih naslova, upadljiv osobito u dnevnim izdanjima »Vjesnikove« knje.

Dogovorenu politiku u život

Waldheim na Bliski istok?

Eban u London

Dogovori do samog početka

Vjekovi do cjeline

Ti naslovi, objavljeni istog dana, 20. ožujka 1974. u »Vjesniku« i »Večernjem listu«, mogli bi se dati, odnosno mogli bismo ih rekonstruirati i drugačije: *Dogovorenu politiku provesti u život*, *Waldheim putuje na Bliski istok?*, *Eban putuje u London* i slično. Zanimljivo je da iste te vijesti agencijâ Reuter i AFP daju pod potpunijim naslovima »Borba« (*Valdhajm namjerava posjetiti Bliski istok*) i »Politika« (*Kurt Valdhajm namjerava da poseti Bliski istok i Aba Eben posetiće Veliku Britaniju*). Prvi smo naslov rekonstruirali lako, jer poznamo stalni frazeološki izraz s dopunom upravnom glagolu u akuzativu *provesti* (*što*) u *život*, a drugi i treći rekonstruiramo iz naše obaviještenosti i naviknutosti na ono o čemu nas se obavještava – znamo da se

putovanja državnika i političara najavljuju. Na četvrti i peti naslov nemamo mogućnosti da reagiramo ni jezičnim znanjem ni znanjem iz situacije, ne znamo čime bismo ih dopunili, a da bismo ih razumjeli, potrebno je da pročitamo članke koji ispod njih stoje (radi kratkoće navest ćemo samo za posljednji primjer):

VJEKOVI DO CJELINE

TUNIS, 20. ožujka (TAP) – Predsjednik Tunisa Habib Bugiba izjavio je da Tunis želi ostvarenje jedne cjeline koja će se, polazeći od identiteta domovine Tunisa, sutra proširiti na Libiju i kasnije obuhvatiti Maroko i Alžir. Međutim, on je dodao da su za djelo takvih razmjera potrebni vjekovi.

Osim uz gl. *provesti* nz koji je obavezna dopuna u akuzativu (*što*) i gdje imamo stalni frazeološki izraz, u našim primjerima imamo glagole *što* traže određenu dopunu koja se može i izostaviti: *putovati* (*kamo*, u *što*), *zavlačiti se*, *protezati se* (*do čega*), *proteći* (*do čega*). Kad bismo imali naslov bez članka kao potpuno organiziran tekst, što bi bilo slično kao na natpisima, sloganima i parolama, mogli bismo očekivati pravni glagol kojem je dopuna izostavljena: *putovati* ~ (*Waldheim putuje*, *Eban putuje*), *zavlačiti se*, *protezati se* ~ (*Dogovori će se zavući*), *proteći* ~ (*Vjekovi će proteći*). Međutim, ovi naslovi nastaju obratnim gramatičkim postupkom – daje se dopuna, a izostavlja upravni glagol u predikatu:

Dogovorenu politiku ~ u život

Waldheim ~ na Bliski istok

Eban ~ u London

Dogovori ~ do samog početka

Vjekovi ~ do cjeline

Pri takvom postupku naslov skreće pažnju na članak i daje prvu informaciju (bar u načelu), koju tek članak upotpunjuje i osmišljava. Dakako, razumljiviji su naslovi koje upotpunjavamo našim normalnim poznavanjem jezične rednondancije (zalihosti)

kao kod stalnih frazeoloških izraza (*provesti – što – u što*) ili našim znanjem iz situacije, tj. poznavanjem činjenica *a priori* (znamo da Waldheim treba da putuje).

Ovi »Vjesnikovi« naslovi, koji se javljaju na kraće, često agencijske vijesti, imaju prepoznatljiv, »kućni«, poseban stil. Međutim, nije sigurno da taj poseban stil ima posebnu vrijednost. Za to nedostaje jasnoće, a slobodom koja nam se ostavlja da biramo izostavljeni upravni glagol i njegovo vrijeme praktički se ne možemo koristiti dok ne pročitamo cijeli članak (npr. *putuje, želi, hoće, mora, sprema se, biva slan* itd. na Bliski istok). Autori takvog stila previše pretpostavljaju: temeljitog čitaoca i intiman odnos sa čitaocem koji sa »svojim« novinama čini zajednicu i brine iste brige (VUS se svojim čitaocima obraćao svojedobno sa »dragi vusovci«, a »Vjesnik« rado stavlja naslove u prvom licu množine kao *Hoćemo li skoro na Mars?, Trošimo li previše benzina ili Imamo više – žene žive dulje*). Ta je intimnost, međutim, nepotrebna, jer je jednosmjerna: novine biraju vrijeme, opseg, način i predmet informiranja, na što čitalac, kao što je poznato, nema bitnog utjecaja.

Vladimir Anić

O NAZIVIMA INTERESNIH ZAJEDNICA

Gotovo svaka promjena u društvu ima u jeziku za posljedak i poneki novi pojam ili riječ. Nedavna polemika vođena na stranicama ovoga časopisa o tome koji je naziv točan: somoposluga, samoposluživanje, samoposluživaonica ili samoposlužnica pokazuje: 1. kako se pri izboru naziva za neki novi oblik društvene djelatnosti ili novu ustanovu može neizabrati najbolji ne nađe li se odmah u početku pri ruci savjet jezičnog stručnjaka i 2. kako kasnije raspravljavanje manje koristi jer se nazivi ustanova široka društvenog interesa brzo usvijeste u najširim narodnim dijelovima i praktički ih je vrlo teško mijenjati.

U najnovije smo doba svjedoci pojavi još jednog novog pojma: pojma »samoupravnih interesnih zajednica«. Novi Ustav SFRJ i Ustav SRH posvećuju im i posebne odjeljke što najrječitije govori o važnosti koju im pridaje naše društvo. »Samoupravna interesna zajednica« opći je pojam za zajednice što ih »osnivaju radni ljudi, neposredno ili preko svojih samoupravnih organizacija i zajednica, radi zadovoljavanja svojih osobnih i zajedničkih potreba i interesa i radi usklađivanja rada u oblasti za koju osnivaju interesnu zajednicu s tim potrebama i interesima« (Ustav SFRJ, član 51). To znači da će, sukladno toj ustavnoj odredbi, biti osnovane samoupravne interesne zajednice po pojedinim područjima društvenog zanimanja. Neke su od njih već osnovane, kao npr. *Interesna zajednica kulture Zagreb* (Večernji list, 20. veljače 1974., »Prilog«, str. 66.), a neke se upravo osnivaju npr. *Interesna zajednica fizičke kulture* (Večernji list, 13. ožujka 1974., str. 3.).

Upravo na nazive interesnih zajednica po pojedinim područjima društvenog zanimanja odnosi se ovaj članak. Kao što ni dijelovi velikih radnih organizacija ne ističu uvijek u svom naslovu da su OOUR i da imaju status pravnih osoba jer je to u većini slučajeva suvišno, suvišno je tako i u nazivu pojedinih zajednica isticati uvijek da je riječ o interesnoj zajednici, jer je interesnost, zajedno sa samoupravnošću, glavna značajka novih zajednica. Neprestano ponavljanje pridjeva »interesna« svaki put, uza svaku zajednicu dovest će vrlo brzo do isušivanja ponavljanja i neekonomičnosti u svakodnevnoj uporabi, toliko više što se interesne zajednice tek osnivaju i što će ih se broj u dogledno doba podosta uvećati. Dovoljno je dakle da naziv sadrži samo podatke da je riječ o zajednici i društvenoj djelatnosti na koju se određena zajednica odnosi npr. *Zajednica društvenih djelatnosti* ili *Zajednica brodogradnje* i sl. Do nesporazuma neće doći, a k tomu biti će postignuta i jednostavnost i ekonomičnost, koje nam često nisu odlikama.